

İKTİDAR PARTİSİ, CHP, MHP ÜÇGENİNDE VE YENİ KURULAN PARTİLERDE KADINLARIN TEMSİLİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ¹²

Demokrasi, Siyasi Temsil ve Kadın

Temsil, modern siyasetin önemli ve çok yönlü bir kavramıdır. Temsil, en basit anlamıyla “tekrar mevcut kılmaktır”. Bu bağlamda siyasi temsil, vatandaşların sesini, fikirlerini ve bakış açılarını kamu politikası oluşturma süreçlerinde “mevcut” hale getirme faaliyetidir. *Siyasi temsil*, siyasi aktörlerin siyasi arenada başkaları adına konuştuğu, savunduğu, sembolleştirdiği ve hareket ettiği zaman ortaya çıkar. Kısacası, siyasi temsilin bir tür siyasi yardım olduğu söylenebilir. Siyasi temsil konusuna cinsiyet perspektifi ile bakıldığında ise önemli bir konu başlığı daha belirir: *Siyasette kadın temsili*. Esasında siyasette kadın temsili, cinsiyet eşitliğinin de ötesinde bir demokrasi konusudur. Zira *demokrasi*, tüm seslerin duyulması anlamına gelir ve bu kontekste kadınlar, demokratik toplum düzeninin bel kemiği sayılmaktadır. Dolayısıyla karar alma mekanizmalarına eşit katılım, son derece önemli bir konudur. Ne var ki günümüzde kadınlar, küresel nüfusun yarısını oluşturdukları halde, dünya çapında tüm yönetim düzeyleri dahil olmak üzere karar alma süreçlerinde yeterince temsil edilmemektedirler. Kadınların siyasal yaşamda daha az yer almaları, seslerinin yeterince duyulmamasına neden olmakta ve dolayısıyla demokrasiyle çelişen bir pratik ortaya çıkmaktadır.

Kadınların insanlığın potansiyel güç ve yeteneklerinin yarısını temsil etmelerine rağmen siyasi karar alma süreçlerinde yetersiz temsil edilmeleri gerek demokrasi gerekse insan hakkı açısından ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple kadınlar tarihin farklı zamanlarında ve farklı coğrafyalarda, siyasi haklarına sahip çıkmaya çalışarak siyasette var olma mücadelesi vermiştir. Söz konusu mücadelenin gerekliliğine ve siyasette kadın temsiline neden önemli olduğuna dair bugünkü tartışmalarda dört ana argüman öne çıkmaktadır. *Adalet argümanı*, kadınların nüfusun yarısını oluşturdukları için koltukların yarısına sahip olduklarını iddia etmekte; *deneyim argümanı*, kadınların da temsil edilmesi gereken biyolojik veya sosyal olarak inşa edilmiş farklı deneyimlere sahip olduğunu savunmakta; *çıkar argümanı*, kadınların ve erkeklerin çatışan çıkarları olduğunu ve bu çıkarların erkekler tarafından temsil edilemeyeceğini kabul etmekte; *sembolik argüman*, her kadın siyasetçinin, siyasi görüş veya parti üyeliğinden bağımsız olarak tüm kadınlara rol model olduğunu ve diğer kadınları siyasi arenaya çekeceğini söylemekte; *eleştirel kitle argümanı*, kadınların belirli temsil seviyelerine

¹Doktorant Melek Toprak, Pazar ve Kamuoyu Araştırma Şirketi Toprak Araştırma & Danışmanlık Kurucu Ortağı

² Dr. Sibel Çalışkan, Pazar ve Kamuoyu Araştırma Şirketi Toprak Araştırma & Danışmanlık Araştırmacısı

ulaştıklarında, kadınların çıkarlarını temsil etme amaçlı dayanışmayı gerçekleştirebileceklerini belirtmekte; son olarak *demokrasi argümanı* ise, kadın ve erkeklerin eşit temsiline yönetim demokratikleşmesini geliştirdiğini ileri sürmektedir (Dahlerup, 1998). Neticede ortak kanaate göre, kadınların karar alma süreçlerinde yeterli oranda temsil edilmesi ve dolayısıyla bakış açılarının görünür kılınması, temel bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Siyasette var olma mücadelesini başarıyla yürüten ve siyasi arenada kendine yer bulabilen kadınların, aynı mücadeleyi kadın temsiline artırılması için de yürütmesi gerekmektedir. Zira siyasette kadın temsiline artmasının, siyasete yeni bir perspektif kazandırarak, toplumsal sorunlar karşısında farklı politika önerileri geliştirilmesine imkan sağlayacağı söylenebilir.

Türkiye Siyasetinde Kadın Temsili

Bugün dünyada bazı ülkeler haricinde ve Türkiye’de kadınlar, hem ulusal hem de yerel siyasette oldukça düşük oranlarda temsil edilmektedir ve dolayısıyla temsil sorunu güncel siyasetin temel sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği algısının geliştiği toplumlarda siyasette kadın temsili açısından daha iyimser oranlarla karşılaşmak mümkünken; ülkemiz siyaset tarzı, erkek egemenliğine dayalı kültür kodları üzerinden geliştiği ve eril karakter gösterdiği için kadınların siyasal temsili oldukça düşük oranlarda kalmaktadır (Pınarcıoğlu, 2017: 12-14).

Baskın (eril) kültüre ve diğer faktörlere rağmen yine de Türkiye, Cumhuriyetin ilk yıllarında Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde yapılan, kadın haklarının gelişmesini ve kadınların siyasal yaşamda yer almalarını sağlayan düzenlemeler ile pek çok Avrupa ülkesine iyi örnek olmuştur (Deniz, 2007: 2). Böylece Türkiye Cumhuriyeti’nde kadınlar, 1930 yılında belediye seçimlerine, 1933 yılında ise muhtarlık seçimlerine katılma hakkını kazanmış ve bunlarla birlikte 1934 tarihinde de milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Özellikle kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan yasal düzenleme, Avrupa ülkelerinin pek çoğundan önce hayata geçirilmiştir. Türk kadınına 1934 yılında anayasal bir hak olarak tanınan seçilme hakkı, İtalya’da 1948, Fransa’da 1944, İsviçre’de 1971, Japonya’da 1950 yılında elde edilebilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, kadınların siyasal ve kamusal alandaki görünürlüğünü artırabilmek için neredeyse 100 yıldır önemli yasal düzenlemeler hayata geçirmişse de fiili olarak bu alanda gerçek anlamda bir başarı sağlanamamıştır. Öyle ki 2000’li yıllardan sonra Türkiye, kadınların siyasetteki varlığı açısından dünya sıralamasının en sonlarına gerilemiş ve ülkenin kadın parlamenter oranı son derece sınırlı seyretmiştir (Deniz, 2007: 2).

Bugün gelinen noktada temsil sorunu, Türk siyasetinin temel sorunlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bu temsil sorununun kaynağı birkaç sorunsal üzerinden irdelenebilir:

1. Kadınlar temsil için girişimde bulunuyorlar ve bir tavana mı çarpıyorlar?
2. Çarptıkları tavan nedeniyle; belirli engellerle mücadele etmek için kendileri yetersiz mi hissediyorlar?
3. Kadınlar kendilerinin siyasal katılımında temsil aşamasında ne gibi engeller var? Örneğin sosyo-kültürel sorunlar mı onların önünde engel?

Veriler, kadınların tüm karar alma süreçlerinde yeterince temsil edilmediğini ve siyasi hayatta cinsiyet eşitliğini sağlamanın çok uzağında olduğunu göstermektedir. Kadınların parlamentodaki güncel durumuna son seçimlerdeki rakamlar üzerinden bakıldığında; Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni üyelerinin belirlendiği 2018 yılı genel seçimlerinde, siyasi partiler tarafından 68'i bağımsız olmak üzere toplam 4851 kişi milletvekili aday listelerinde yer almış ve kadın adayların sayısı 11'i bağımsız olmak üzere 998 ile sınırlı kalmıştır. Bağımsız adaylar değerlendirme dışında tutulduğunda ise siyasi partiler tarafından gösterilen 4783 adayın yalnızca %20,4'ünü kadın adaylar oluşturmuştur. 2018 Haziran seçiminde parlamentodaki 596 koltuğun 104'ü kadın vekillere ait olup, TBMM'de kadın temsil oranı %17,4 olarak gerçekleşmiştir (IPU, 2019). Bu oran ile Türkiye, geçmiş seçim dönemlerine kıyasla Cumhuriyet tarihinin **en yüksek kadın temsil oranına** ulaşmış olsa bile, BM'nin uygulamış olduğu %33'lük kotaya ulaşamamış ve 193 ülkenin değerlendirmeye dahil edildiği "ulusal parlamentolarda kadın" sıralamasında 119. sırada yer alabilmiştir (IPU, 2019). Türkiye'de son seçim döneminde kadın temsilde gerçekleşen bu artış eğilimi sevindiricidir, ancak oran olarak bakıldığında güçlü bir demokrasi için yeterli değildir. Her şeye rağmen anlamlı bir artış yakalanmış olması, sonraki seçimler için insanlarda olumlu yönde bir beklenti yaratmıştır. YSK'ya sunulmak için henüz erken olsa da siyasi partilerin aday listeleri şimdiden şekillenmeye başlamıştır ve bu listelerdeki kadın oranları, konuyla ilgili bir öngörüde bulunmamıza imkan sağlamaktadır. Bir sonraki başlık altında bu oranlar detaylarıyla incelenmektedir.

2023 Genel Seçimlerine Doğru Siyasi Partilerde Kadın Temsili

Türkiye için yaklaşan 2023 genel seçimleri, siyasi partilerde kadın temsili konusunu tekrardan gündemin üst sıralarına taşımakta ve güncel veriler şimdiden merak uyandırmaktadır. Pazar araştırma ve Kamuoyu Araştırma Şirketimiz **Toprak Araştırma ve Danışmanlık** tarafından yapılan bu araştırmada konuyla ilgili güncel verilere ışık tutulması amaçlanmakta ve siyasi

partilerde kadın adayların temsil oranları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Araştırmanın siyasi partiler bazında yapılmasının temel nedeni ise şöyle ifade edilebilir: *Siyasi partiler*, toplum ile yönetim arasında kurduğu bağ ile demokrasilerin vazgeçilmez unsuru ve en temel kurumları sayılmaktadır. Siyasi partilerin demokrasi açısından önemine dikkat çeken Neumann (1958: 1), siyasi partileri “*çağdaş siyasi yaşamın kanalları*” olarak tanımlamaktadır. Siyasi partilerde kadın ve erkeklerin eşit temsilinin, toplum ve yönetim arasındaki söz konusu bağın gelişmesi ve demokrasinin işlerlik kazanması açısından önemli bir yeri vardır. Bu yüzden siyasi partilerde kadın temsili, hassas ve ele alınması gereken bir konudur.

Siyasi Katılım -Partilerde Kadın Temsili- PM Üyeleri Ve MYK Üyeleri ,Genel Sekreter Sözcükleri Üzerinden Araştırma

Partilerde yer alan, Parti Meclisi ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MYK) üyelerine baktığımızda kadın adayların hem sayısının hem de seçilen üyelerden kadınların erkeklere göre çok az sayıda olduğu görülmektedir.

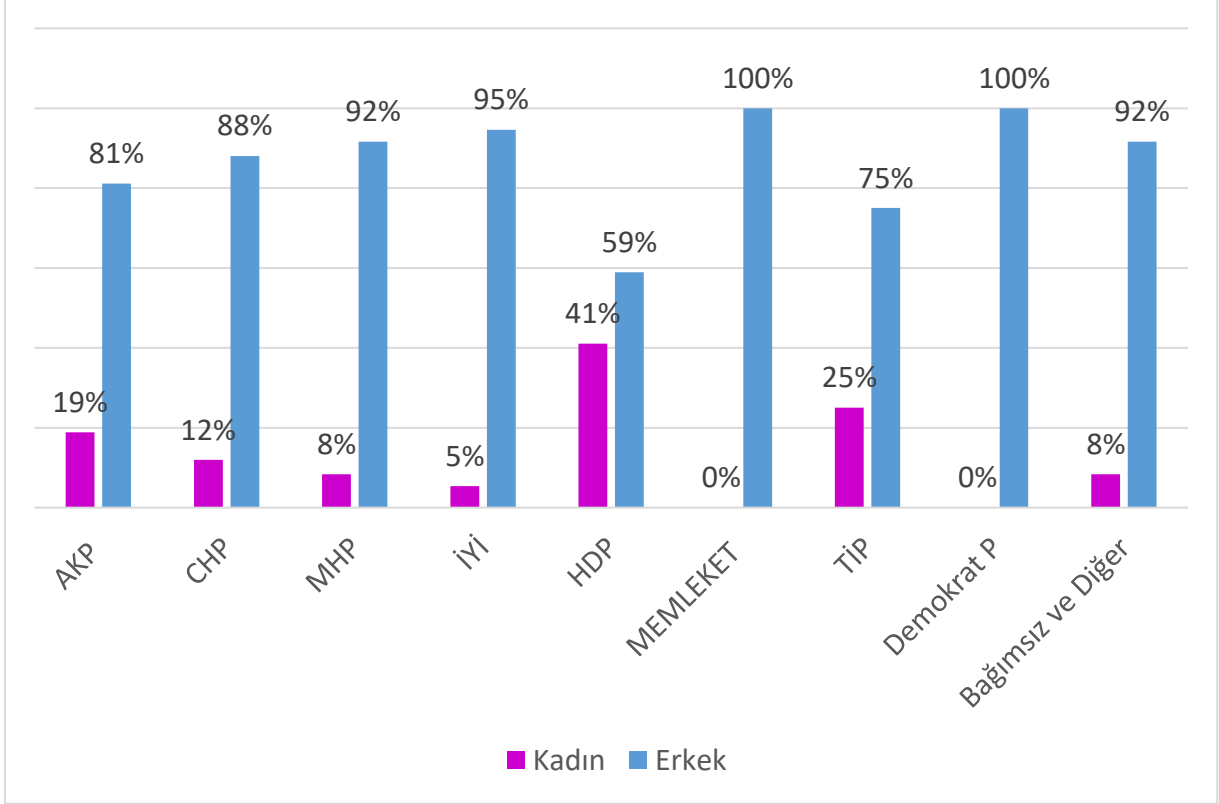
Partilerin parti meclisleri üzerinden araştırmamızda veriler şu şekildedir:

CHP'nin 37'nci Olağan Kurultayı'ndaki Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu tarafından Cinsiyet ve kadın kotası uygulanarak aday gösterilen ve seçilen PM üyelerine cinsiyet bazlı bakıldığında toplamda 60 üyeden sadece 20 kişininin kadın olduğu görülmektedir. Anahtar listede yer alan isimler önerilmekte ve oy almaktadırlar.

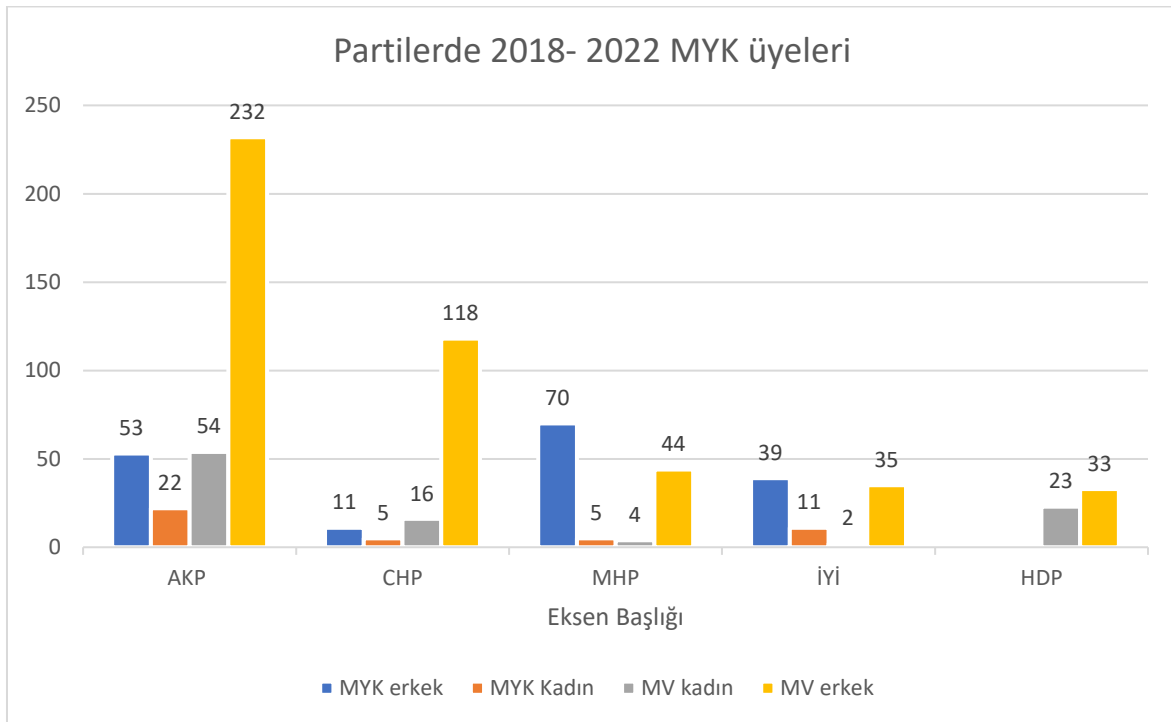
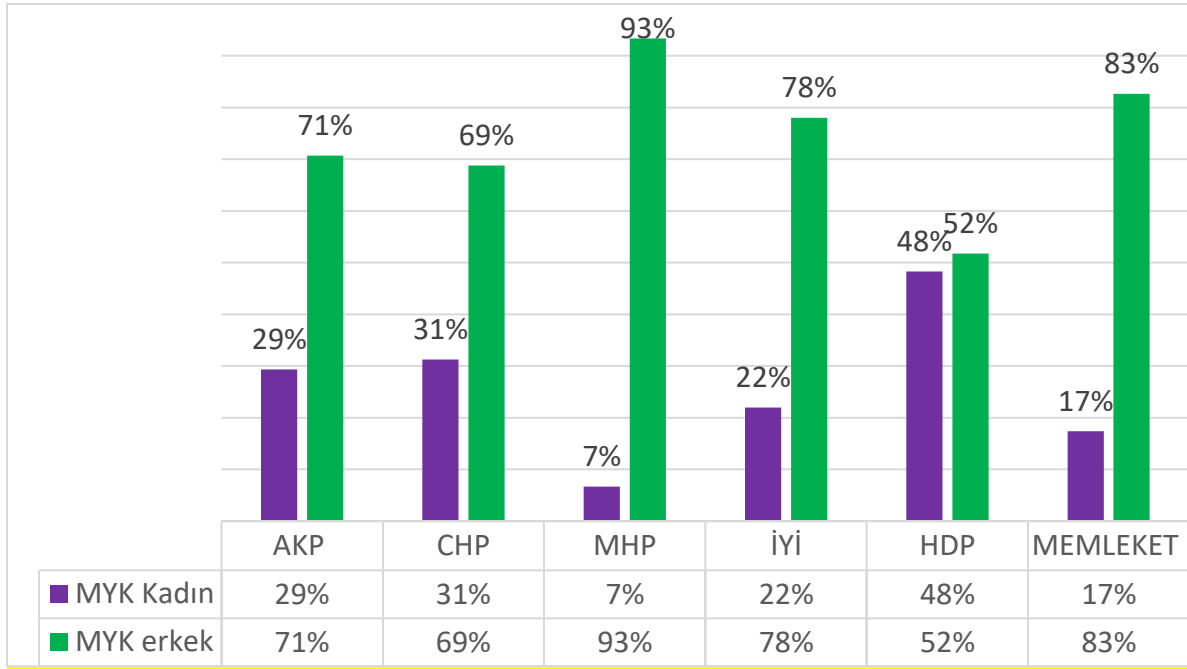
Her partide yetkili organlar, Parti Meclisi ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MYK), Genel İdare Kurulu (GİK), MYK / MKYK üyelerinin sayısı değişmektedir. Örneğin AKP'nin 7. Olağan Büyük Kongresi'nde yapılan tüzük değişikliğiyle MKYK'de asil üye sayısı 50 kişiden 75 kişiye çıkartıldı. Yedek üye sayısı da 35 olarak belirlendi. MHP'de MYK'da görev alan kişilerin cinsiyete göre kadın erkek dağılım oranlarına baktığımızda³ kadın oranı erkeklere göre azınlıkta kalmaktadır. Araştırmamız konusu kapsamında kadın ve erkek millet vekillerinin sayısına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) resmi web sayfasında yer alan verilerden faydalanılmıştır. MYK üyelerinin sayısına da her bir partinin web sayfasından ulaşılarak, doküman içerik analizi üzerinden tablolar oluşturularak analiz yapılmıştır.

³ https://mhp.org.tr/htmldocs/kadrolar/myk/mhp/Merkez_Yonetim_Kurulu.html

MYK üyelerinin cinsiyet bazlı oranını yüzdesel grafiğe dökülmüş olarak ekteki grafikte bulabilirsiniz.

Yukarıdaki tabloda verilen verilere de bakıldığında HDP haricinde tüm partilerde Milletvekilleri %75 üzeri erkektir. Meclisteki erkek oranı AKP, MHP CHP, İyi Parti ve Memleket Partisi'nde de %80 üzerindedir.

Değerlendirme ve Öneriler

Türkiye’de kadınların siyasi hayata katılım oranlarının düşük olması ve bu konuda kayda değer bir ilerleme kaydedilemiyor oluşu endişe vericidir. Bu noktada kamusal alanın bir erkek alanı olduğuna dair yaygın ve ataerkil algının değiştirilmesine ve parlamentoda daha fazla kadın seçilmesine ihtiyaç vardır.

Kadın oranının bazı partilerde yüksek olması da çok ümit verici olmayabilir. Türkiye’de geleneksel ataerkil kodlarla yetişmiş ve bu kodlarla yüklü olan kadınların erkeklerden farklı düşünmesi ve davranması da beklenemez. Partilerde cinsiyetler arası eşitsizliği artırıcı değil, eşitlikten yana, insani hakları eşit şekilde savunan, kadın haklarını savunan kadın gibi kadın olması çok önemlidir. Partide cinsiyet olarak kadın olan bir kadınların varlığından çok bilinç düzeyinde de kadın olan kadınların varlığına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Dahlerup, D. (1978). Women’s Entry into Politics. The Experience of the Danish Local and General Elections 1908–20. *Scandinavian Political Studies*. 11(4), 139–162.
- Deniz, Ş. (2007). Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili. *Journal of Management and Economics Research*, 5(7), 2-16 .
- IPU Inter Parliamentary Union (2019). Women in parliament. <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>, Erişim Tarihi: 18.08.2022.
- Neumann, S. (1958). *Modern Political Parties*. Chicago.
- Pınarcıoğlu, N.Ş. (2017). Eril Siyasette Kadın Temsili (Mi?). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(1), 12-24.